MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA

Seduta ta' l-20 ta' Mejju, 2011

Rikors Numru. 52/2010

Carmen mart Michele Lanteri

vs

Avukat Generali tar-Repubblika u l-Onor. Ministru tal-Finanzi

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ipprezentat minn Carmen Lanteri fis-17 ta’ Awissu, 2010, li jaqra hekk:

Illi hija kienet impjegata mad-Dipartiment tad-Dwana mit-3 ta’ Lulju 1969, u kellha tirrezenja mix-xoghol taghha fis-27 ta’ Frar 1982, u dana peress li zzewget ragel ta’ cittadinanza barranija. Skond ir-regime tal-ligijiet ta’ dak iz-zmien qatt ma seta’ jigi kkunsidrat bhala dipendenti ta’

cittadin ta' Malta kif kien ikun il-kaz invers u allura ma seta' qatt joqghod f'dawn il-gzejjer jekk mhux taht il-kundizzjoni ta' turista. Minhabba dawn ic-cirkostanzi, ir-rikorrenti kellha tallontana ruhha flimkien ma' zewgha minn dawn il-gzejjer.

Illi fis-sena 1989, minhabba tibdiliet fil-Ligijiet ta' Malta u senjatament fil-Kostituzzjoni, ir-rikorrenti setghet u fil-fatt regghet irritornat f'dawn il-gzejjer u impjegat ruhha fis-servizz pubbliku ta' Malta mill-gdid din id-darba mad-Dipartiment tal-Edukazzjoni.

Illi fis-16 ta' Frar 2010, ir-rikorrenti irciviet avviz mid-Direttur tas-Sigurta' Socjali, fejn infurmaha dwar l-ammont ta' pensjoni li hija kellha tircievi u b'invit sabiex tappella lill-Arbitru f'kaz li r-rikorrenti ma taqbilx mal-ammont ta' pensjoni ffissata.

Illi l-esponenti debitament intavolat appell lill-Arbitru tas-Sigurta' Socjali sabiex tkun ezawriet kwalunkwe tip ta' rimedju ordinarju moghti fil-Ligi. L-esponenti infurmat ukoll lid-Dipartiment tat-Tezor li permezz ta' ittra datata 18 ta' Marzu, 2010, baghat jinforma lill-esponenti illi 'ma hix intitolata u s-somma mit-Tezor wahda minhabba li hemm interruzzjoni fis-servizz u dan imur kontra l-Artikolu 8 tar-Regolamenti tal-Ordinanza kif ukoll ghaliex giet impjegata mill-gdid fis-servizz pubbliku wara l-14 ta' Jannar 1979'.

Illi ghalhekk huwa effettivament l-esponenti giet imcahhda mill-beneficcju socjali u/jew pensjoni minhabba l-fatt li bhala mara li giet biex tizzewweg lil persuna li ma hix cittadina Maltija kellha bilfors tirrezenja mix-xoghol.

Illi ghalhekk jirrizulta diskriminazzjoni li ma hix gustifikata minhabba sess meta komparata ma' impjegati ohrajn fl-istess kategorija u kundizzjoni taghha.

Illi ghalhekk hemm ksur manifest tal-Artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta kif ukoll l-Artikolu 14 abbinat mal-Artikolu 12 kif ukoll mal-ewwel (1) artikolu tal-ewwel protokoll tal-Konvenzjoni Ewropea Kapitolu 319 tal-Ligijiet ta' Malta.

Talbet l-esponenti tghid sabiex din l-Onorabbli Qorti joghgobha:

Tiddikjara d-decizjoni tat-Tezor datata 18 ta’ Marzu 2010, tilledi d-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti billi ipoggiha f’sitwazzjoni diskriminatorja a tenur tal-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni ta’ Malta, u l-Artikolu 14 abbinat mal-Artikolu 12 kif ukoll mal-ewwel (1) Artikolu tal-ewwel protokoll tal-Konvenzjoni Kapitlu 318 tal-Ligijet ta’ Malta;

Tordna l-hlas ta’ kwalunkwe ammont li altrimenti kien ikun dovut lir-rikorrenti inkluza pensjoni li altrimenti kien ikun dovut li ma kienx ghat-trattament diskriminatorju fuq imsemmi.

Bl-ispejjez u l-ingunzjoni tal-konvenuti ghas-subizzjoni.

Rat ir-risposta li ressqu l-intimati, li in forza taghha eccepew illi:

It-talbiet rikorrenti huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra r-rikorrenti;

It-talbiet kif intavolati fir-rikors odjern qeghdin jitolbu lil din l-Onorabbli Qorti sabiex tiddikjara decizjoni mehuda mill-esponenti, Ministru tal-Finanzi, tramite d-Dipartiment tat-Tezor bhala leziva tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti;

L-istess decizjoni kienet ibbazata fuq ligi li kienet in vigore dak iz-zmien u l-esponenti qed jissottomettu li b’ebda punt, dik l-istess ligi ma giet applikata b’mod diskriminatorju fil-konfront tar-rikorrenti, kif qed tippretendi l-istess rikorrenti;

Minhabba f’hekk, l-esponenti jhossu li t-talbiet kif intavolati mir-rikorrenti fir-rikors odjern huma frivoli u vessatorji u ghandhom jigu ddikjarati bhala tali minn din l-Onorabbli Qorti;

Minghajr pregudizzju u fil-mertu, l-esponenti jissottometti li s-sitwazzjoni li qed tillamenta minnha r-rikorrenti hija

rizultat dirett ta' operazzjoni tal-ligi kif kienet vigenti f'dak iz-zmien;

Tant hu hekk illi r-rikorrenti, fuq ammissjoni taghha stess fil-premessi fir-rikors odjern, meta fl-1989 inbidlet il-ligi, l-istess rikorrenti setghet irritornat u fil-fatt hekk ghamlet u impjegat ruhha fis-servizz pubbliku;

Bir-rispett kollu, l-allegazzjoni li qed taghmel ir-rikorrenti u cioe' li kien hemm xi tip ta' diskriminazzjoni da parti tal-esponenti, Ministru tal-Finanzi tramite d-Dipartiment tat-Tezor, fil-konfront taghha, filwaqt li qed tigi michuda bl-akbar qawwa, ghandha tigi ssostanzjata billi l-istess rikorrenti ggib provi ta' tali diskriminazzjoni fejn persuni f'sitwazzjoni identika bhal taghha gew ittrattati b'mod differenti mill-esponenti;

Jekk ir-rikorrenti tonqos li taghmel dan, it-talbiet taghha f'dan ir-rikors, mhux talli ghandhom jigu michuda, izda l-Qorti ghandha tammontixxi lill-istess rikorrenti talli ghamlet talbiet frivoli u vessatorji fil-konfront tal-esponenti b'telf ta' rizorsi u hin ghal kull min hu kkoncernat, inkluza dawk ta' din l-Onorabbli Qorti;

Minghajr pregudizzju, ir-rikorrenti ma tistax tippretendi li l-ewwel ikun hemm rizenja min-naha taghha skond il-ligi u mbaghad wara seba' (1982 – 1989) snin, tippretendi li tali rizenja qatt ma ezistiet bhalma donnu qed taghmel ir-rikorrenti;

Ghaldaqstant, l-esponenti, filwaqt li jitlob lil din l-Onorabbli Qorti sabiex tiehu in konsiderazzjoni dak li ntqal aktar 'il fuq kif ukoll kull sottomissjoni ohra li tista' tingieb skond il-ligi, jitlob lil din l-Onorabbli Qorti sabiex tichad it-talbiet tar-rikorrenti, bl-ispejjez kontra taghha.

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti esibiti;

Rat in-noti tal-osservazzjonijiet tal-attrici;

Rat li l-kawza thalliet ghal-lum ghas-sentenza;

Ikkunsidrat;

F'din il-kawza, ir-rikorrenti qed tallega diskriminazzjoni peress li meta zzewget fl-1982, ma' ragel ta' nazzjonalita' Taljana, kellha bilfors tirrezenja mill-impjieg taghha mad-Dipartiment tad-Dwana u tmur tghix mieghu barra minn Malta. Meta rrizenjat hija kienet intitolata ghal somma flus, u fil-fatt inghatat is-somma ta' Lm2267.27, ekwivalenti ghal €5281.33. Hi tghid illi kieku kienet ragel u dan izzewweg mara Taljana, seta' jibqa' fl-impjieg u residenti f'Malta.

Din il-Qorti tibda biex tirrimarka illi ghalkemm ir-rikorrenti, forsi bhal diversi persuni f'dik il-habta, kienet taht l-impressjoni li jekk tizzewweg kellha twaqqaf l-impjieg taghha mal-Gvern, ma jirrizultax li fil-verita', is-sitwazzjoni legali kienet li mara impjegata mal-Gvern li tizzewweg <u>bil-fors</u> trid tirrezenja. Il-pozizzjoni legali jidher li kienet li jekk mara, li jkollha impjieg mal-Gvern, tirrezenja minhabba zwieg, hija kienet tinghata somma flus (imsejha gratifikazzjoni) li kienet tiddependi fuq is-snin ta' servizz. Peress li, f'dik l-epoka, ghall-habta tal-1982, ma tantx kien hawn nisa li jkomplu jahdmu wara li jizzewgu, u peress li mar-rizenja taghha minn mal-Gvern hi kienet tinghata somma flus, jidher li kienet dahlet il-prassi ta' rizenja mill-impjieg mal-Gvern ghax hekk kien jaqbel li jsir. Fil-fatt, il-ligi (Artikolu 6 tal-Ordinanza dwar il-Pensjonijiet) tipprovdi li meta ufficjal mara li tkun ilha fis-servizz tal-Gvern ta' Malta ghall-perjodu ta' mhux anqas minn hames snin, titlaq kariga pensjonabbli ghaliex tkun izzewget jew ser tkun tizzewweg, tista' tinghatalha gratifikazzjoni. Ma kienx hemm obbligi li titlaq mix-xoghol maz-zwieg, tant hu hekk li l-mara setghet tirrezenja zmien wara li tizzewweg u xorta tkun intitolata ghall-gratifikazzjoni. L-allegazzjoni li hi rrezenjat ghax hekk kellha taghmel peress li zzewget ma tirrizultax, u, sa hawn, ma jidhirx li l-ilment tar-rikorrenti hu gustifikat.

Il-kaz tar-rikorrenti kkomplika ruhu, pero', ghax hi zzewget barrani, precizament ragel ta' nazzjonalita' Taljana, u f'dik l-epoka, dan ir-ragel, avolja zzewweg Maltija, ma kienx jakkwista cittadinanza Maltija u lanqas id-dritt li jirrisjedi

b'mod permanenti f'Malta. Min-naha l-ohra, kieku ragel Malti zzewweg mara barranija, il-familja l-gdida ma kienx ikollha problemi li tissetilja hawn Malta. Din is-sitwazzjoni, fil-fehma tal-Qorti, kienet diskriminatorja b'mod lampanti (ara bhala rifless fuq diskriminazzjoni, il-kaz "Galea vs Chairman tal-Kummissjoni tas-Servizz Pubbliku et", deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fl-20 ta' Frar, 1987).

Hu veru li, biex ikun hemm diskriminazzjoni, wiehed irid iqabbel "like with like", jigifieri trattament differenti f'sitwazzjonijiet analogici jew simili hafna, izda, hawn, fil-fatt, tezisti l-istess sitwazzjoni bi trattament differenti jiddependi biss mis-sess tal-barrani. Ma giex muri xi raguni, oggettivament gustifikabbli, li kienet tiggustifika din id-differenza. Ir-rikorrenti zzewget ragel Taljan li, di diritto, ma kellu ebda dritt jibqa' jahdem u jghix f'Malta, waqt li kieku ragel Malti zzewweg mara Taljana, ma kien ikun hemm problema ta' xejn.

Id-differenza fi trattament inghata lir-rikorrenti, cittadina Maltija, sempliciment ghax hi mara. Ir-rikorrenti, darba zzewget, kellha dritt tibni l-hajja familjari taghha ma' zewgha, u l-fatt li dan ma setghetx taghmlu hawn Malta, sempliciment ghax kienet mara, ghandu jitqies diskriminatorju bi vjolazzjoni tal-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artikolu 14 abbinat mal-artikolu 12 tal-Konvenzjoni ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali, inkorporata fil-ligi Maltija bl-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea (Kap. 319 tal-Ligijiet ta' Malta).

Il-problema ghar-rikorrenti hi li dan l-agir sehh fl-1982 meta zzewget. Veru li kien fl-2010 li garrbet il-konsegwenza u dan meta irceviet pensjoni mnaqqsa, pero', dan huwa konsegwenza diretta tal-interruzzjoni fl-impjieg taghha meta rrezenjat fl-1982. Hawnhekk mhux kaz ta' applikazzjoni kontinwa tal-ligijiet in kwistjoni li qeghdin allegatament iledu d-drittijiet tar-rikorrenti (kif kien il-kaz "Bugeja vs Avukat Generali", deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fis-7 ta' Dicembru 2009), izda ta' fatt diskriminatorju li sehh f'mument partikolari.

Ir-rikorrenti regghet bdiet tahdem mal-Gvern fl-1989, pero’, peress li kellha interruzzjoni fis-servizz taghha, mhiex intitolata ghall-pensjoni mit-Tezor, u kwindi qed tiehu anqas f’pensjoni minhabba dak li sehh fl-1982. Kwindi l-“fatt” li wassal ghat-tnaqqis fil-pensjoni sehh fl-1982, meta r-rikorrenti rrezenjat mill-impjieg taghha, u skond l-artikolu 7 tal-Kap. 319 imsemmi:

“*7. Ebda ksur tal-Artikoli 2 sa 18 (inkluzi) tal-Konvenzjoni jew tal-Artikoli 1 sa 3 (inkluzi) tal-Ewwel Protokoll li jsir qabel it-30 ta’ April 1987 jew tal-Artikoli 1 sa 4 (inkluzi) tar-Raba’ Protokoll, l-Artikoli 1 u 2 tas-Sitt Protokoll jew tal-Artikoli 1 sa 5 (inkluzi) tas-Seba’ Protokoll li jsir qabel l-1 ta’ April 2002, ma ghandu jaghti lok ghal xi azzjoni taht l-artikolu 4.*”

Kwindi, ikun inutili ghal din il-Qorti li toqghod tiddibatti aktar fuq il-materja in kwantu l-aggravju hu marbut ma’ ksur tal-Konvenzjoni Ewropea, ghas-semplici raguni li l-fatt li wassal ghall-ilment meritu ta’ din il-kawza sar qabel it-30 ta’ April, 1987, u kwindi, ir-rikorrenti ma ghandha ebda azzjoni (l-artikolu 4 tal-Konvenzjoni hu, fil-fatt, dak li jaghti dritt ta’ azzjoni ghar-rimedju f’kaz ta’ allegazzjoni ta’ xi ksur ta’ xi wiehed mid-drittijiet tal-bniedem u l-libertajiet fundamentali nkorporati fil-Konvenzjoni Ewropea).

Fil-kaz tal-Kostituzzjoni ta’ Malta, hemm l-artikolu 47(8) li jipprovdi dan li gej:

“*(8) Meta xi dispozizzjoni ta’ ligi mahruga qabel il-gurnata stabbilita titqies li tkun inkonsistenti ma’ xi wahda mid-dispozizzjonijiet tal-artikoli 33 sa 45 (maghdudin) ta’ dan il-Kapitolu, ebda persuna ma jkollha dritt ghal kumpens dwar xi haga maghmula skond l-awtorita’ ta’ dik id-dispozizzjoni qabel ma kienet hekk meqjusa bhala inkonsistenti.*”

Issa, f’dan il-kaz, kienet il-Kostituzzjoni stess li, fl-artikolu 44, tiddiskrimina bejn mara barranija li tizzewweg ragel cittadin Malti, u mara Maltija li tizzewweg ragel barrani (ara artikolu 44 (3) (4) tal-Kostituzzjoni kif kien mal-promulgazzjoni tieghu li kien iqis bhala cittadin ta’ Malta

“mara” biss ta’ cittadin Malti), u l-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni – li jaghti protezzjoni minn diskriminazzjoni – jeskludi mill-applikazzjoni tieghu r-restrizzjonijiet li jirrizultaw mill-applikazzjoni tal-artikolu 44(3), fost ohrajn (ara s-subartikolu [7] tal-artikolu 45). Fi kliem iehor, id-diskriminazzjoni fi trattament li soffriet ir-rikorrenti kien jirrizulta mill-applikazzjoni tal-artikolu 44 (3) (4) tal-Kostituzzjoni kif kien dak iz-zmien, izda l-artikolu 45(7) tal-istess Kostituzzjoni ma jqisx bhala diskriminatorju dak li jsir ai terminu tal-Artiklu 44 (3). Dak li sehh fl-1982 lir-rikorrenti allura ma jistax jitqies diskriminatorju ghax “protett” bl-istess Kostituzzjoni. Fl-1991, din il-“protezzjoni” tnehhiet, pero’, fit-termini tal-artikolu 47(8) imsemmi, dan jghodd ghal quddiem, u mhux ghal dak li sehh qabel dik is-sena.

Din il-Qorti trid tirrileva li ghalkemm dawn ir-restrizzjonijiet ma gewx sollevati mill-intimati (u hawn din il-Qorti tiddiplora l-mod legger ta’ kif l-intimati qiesu din il-kawza), din il-Qorti kienet fl-obbligu li tittrattahom, peress li z-zminijiet indikati m’humiex termini ta’ preskrizzjoni, izda perjodi li jolqtu l-applikazzjoni stess tal-Ligijiet invokati, u jekk dawn il-ligijiet mhux applikabbli rationae temporis ghall-kwistjoni, huwa dmir tal-Qorti, bhala materja ta’ ordni pubbliku li ma tapplikahomx.

Din il-Qorti hadet hsieb biex ma tissorprendix lill-partijiet b’din id-decizjoni tant li talbet lill-istess partijiet jittrattaw ukoll dawn il-kwistjonijiet. Hu ovvju li jekk parti titlob specifikament l-applikazzjoni ta’ ligi, ifisser li skond hi, dik il-ligi hi applikabbli ghall-kaz taghha, u jekk jirrizulta li ma hiex, il-Qorti ma ghandha xejn aktar x’taghmel hlief li tichad it-talba ghall-applikazzjoni ta’ dik il-ligi u b’hekk tichad it-talbiet tal-promotur tal-gudizzju.

Din il-Qorti rat il-kaz ”Stoner vs Onor. Prim Ministru et”, deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fit-22 ta’ Frar 1996, li kienet sabet li s-subinciz 4(c) tal-artikolu 44 tal-Kostituzzjoni kien diskriminatorju, mhux konformi mal-Kostituzzjoni ta’ Malta u bhala tali leziv tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti; dik il-Qorti, pero’, ma dahlitx fl-applikazzjoni tal-artikolu 47(8) tal-istess Kostituzzjoni.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi, fil-waqt li tiddikjara li l-artikolu 44 (3) (4) tal-Kostituzzjoni, kif kien fl-1982, wassal ghal diskriminazzjoni fil-konfront tar-rikorrenti meta din izzewget barrani fl-1982, tastjeni milli tipprovdi ulterjorment fuq it-talba attrici fid-dawl ta’ dak li jipprovdi l-artikolu 47 (8) tal-istess Kostituzzjoni.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------